

การสื่อสารความหมายของศิลปินโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลิลล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

กัมปนาท กิ่งหวาน^{1*} และ เพ็ญญา วยเวก²

¹ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

² ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมและการกีฬา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

*อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ: kampanad.khongwan2546@gmail.com

บทคัดย่อ

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีรากฐานลึกซึ้งในภาคใต้ของประเทศไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของชุมชนท้องถิ่น งานวิจัยนี้มุ่งศึกษากระบวนการสื่อสารความหมายของโนราในบริบทสังคมปัจจุบัน และวิเคราะห์แนวโน้มการปรับตัวของโนราต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี ใช้แนวคิดด้านการสื่อสารทางวัฒนธรรมและการตีความหมาย ทฤษฎีการเข้ารหัสและถอดรหัสของ Stuart Hall เพื่อวิเคราะห์กระบวนการส่งสารของผู้แสดง โดยพิจารณาองค์ประกอบหลักของโนรา ได้แก่ (1) ท่ารำและการแสดงออกทางกายภาพ ซึ่งสะท้อนความหมายเชิงสัญลักษณ์ (2) บทขับร้องและคำกลอน ที่สื่อถึงเรื่องราวความเชื่อ บทเรียนชีวิต และคำสอน (3) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ที่แฝงอัตลักษณ์ของศิลปะการแสดงนี้ และ (4) บริบททางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ที่ส่งผลต่อการตีความและการรับรู้ของผู้ชม วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย (1) การศึกษาข้อมูลเอกสารเพื่อทำความเข้าใจวิวัฒนาการของโนรา (2) การสัมภาษณ์เชิงลึก กับศิลปินโนราและผู้ชมในพื้นที่ศึกษา เพื่อสำรวจมุมมองเกี่ยวกับการถ่ายทอดและการรับรู้ความหมาย (3) การสังเกตการแสดง ทั้งในบริบทดั้งเดิมและบริบทสมัยใหม่ และ (4) การวิเคราะห์เนื้อหาของการแสดงโนราในสื่อดิจิทัล ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ศิลปะการแสดงโนรา

ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารความหมายของโนราเป็นกระบวนการที่มีพลวัตและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมและเทคโนโลยี ผู้แสดงใช้การผสมผสานระหว่างองค์ประกอบดั้งเดิมและแนวทางใหม่เพื่อปรับตัวเข้ากับบริบทปัจจุบัน ในขณะที่ผู้ชมแต่ละกลุ่มมีแนวทางการตีความที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ สื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างบริบทใหม่ให้กับการสื่อสารของโนรา ทำให้ศิลปะการแสดงนี้สามารถเข้าถึงผู้ชมรุ่นใหม่และขยายขอบเขตการรับรู้สู่ระดับสากลงานวิจัยนี้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของโนราในฐานะสื่อกลางที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของภาคใต้ของไทย รวมถึงแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์โนราให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยการใช้อยู่สื่อออนไลน์และการปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารให้เข้ากับพฤติกรรมของผู้ชมในยุคสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: โนรา; การสื่อสารความหมาย; ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน; การตีความหมาย; สื่อออนไลน์

Interpreting the meaning of the artist "Nora" in the area of ThaSala District Sichon District Khanom District Nakhon Si Thammarat Province

Kampanad Khongwan^{1,*} and Pennapa Waiyawek²

¹ *School of Liberal Arts, Walailak University, Thasala, Nakhon Si Thammarat 80160 Thailand*

² *Center for Cultural and Sports Promotion, Walailak University, Thasala, Nakhon Si Thammarat 80160 Thailand*

*Corresponding author's e-mail: kampanad.khongwan2546@gmail.com

Abstract

Nora is a folk performing art with deep roots in the southern part of Thailand and is an important tool for communicating cultural meanings, beliefs, and values of local communities. This research aims to study the communication process of Nora in the current social context and analyze the tendency of Nora's adaptation to social and technological changes. The concepts of cultural communication and interpretation and Stuart Hall's encoding and decoding theory are used to analyze the performers' message transmission process. The research considers the main elements of Nora: (1) dance postures and physical expressions, which reflect symbolic meanings; (2) lyrics and poetry, which convey stories of beliefs, life lessons, and teachings; (3) costumes and accessories, which embody the identity of this performing art; and (4) the social context and changes of the era that affect the audience's interpretation and perception. The research methods consisted of (1) a study of documentary data to understand the evolution of Nora; (2) in-depth interviews with Nora artists and audiences in the study area to explore their perspectives on the transmission and perception of meaning; (3) observation of performances in both traditional and modern contexts; and (4) content analysis of Nora performances in digital media, which play an important role in the dissemination of Nora performing art.

The study found that the communication of Nora meaning is a dynamic process influenced by social and technological factors. Performers use a combination of traditional elements and new approaches to adapt to the current context, while each audience has different interpretations based on their own experiences and cultural backgrounds. In addition, online media plays an important role in creating a new context for Nora communication, enables this performing art to reach new audiences and expand its awareness to the international level. This research highlights the importance of Nora as a medium that conveys the identity and cultural values of southern Thailand, as well as the approach to developing and preserving Nora in line with the times by using online media and adjusting the communication methods to suit the behavior of the audience in the current society.

Keywords: Nora; Communication; Folk performing arts; Interpretation; Online media

บทนำ

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีรากฐานลึกซึ้งในสังคมภาคใต้ของประเทศไทย สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีลักษณะเฉพาะที่ประกอบด้วยการเล่นรำ ขับร้อง คำกลอน การแต่งกาย และองค์ประกอบทางพิธีกรรมที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ศิลปะโนราจึงมิได้เป็นเพียงการแสดงเพื่อความบันเทิง หากแต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่หลอมรวม “ความเชื่อ ค่านิยม และอัตลักษณ์ของชุมชน” เอาไว้ได้อย่างแนบแน่น จากคุณค่าดังกล่าวศิลปะการแสดงโนราจึงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่โนรามีต่อชุมชน (UNESCO, 2021) ศิลปะการแสดงนี้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการสื่อสารในรูปแบบของพิธีกรรมและความบันเทิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โนรามีความเชื่อมโยงกับความศรัทธาและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีครอบเห็ด โนราโรงครู และพิธีรำสวดเครื่อง ซึ่งเป็นช่องทางในการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Suwanna, 2017) พิธีกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า โนราเป็นวิถีแห่งความเชื่อที่แฝงไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์และการให้คุณค่าทางจิตวิญญาณของชุมชน

โนรามีลักษณะเฉพาะในฐานะเครื่องมือสื่อสารที่สามารถถ่ายทอดสาระและความหมายผ่านองค์ประกอบของการแสดง เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกาย ท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ การใช้สีสันทันเครื่องแต่งกาย ดนตรี และคำร้องที่สะท้อนบริบทของสังคมและวัฒนธรรม (Srisak, 2020) ในเชิงทฤษฎี โนราสามารถวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดของ Stuart Hall ที่อธิบายกระบวนการ “Encoding/Decoding” หรือการเข้ารหัสและถอดรหัสสาร โดยที่ผู้แสดงทำหน้าที่ส่งสารผ่านการรำและการขับร้อง ขณะที่ผู้ชมจะตีความหมายของสารเหล่านั้นตามบริบทและประสบการณ์ของตนเอง (Hall, 1980) กระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นว่าโนราเป็นการสื่อสารแบบพลวัตที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติของการแสดง แต่ยังแฝงไปด้วยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงที่มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมทางศาสนา เทศกาล และงานเฉลิมฉลองของชุมชน (Kaewpanya, 2018) ความสามารถของโนราในการเป็นสื่อกลางทางสังคมนี้ทำให้ศิลปะการแสดงแขนงนี้มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม

อย่างไรก็ตาม โนรากำลังเผชิญกับความท้าทายในยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัล เช่น ยูทูบ หรือแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย แม้จะช่วยให้โนราเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น แต่ก็ส่งผลกระทบต่อกระบวนการถ่ายทอดความหมายและการรับรู้ของผู้ชมที่อาจตีความแตกต่างไปจากบริบทดั้งเดิม (Yingyong, 2015) นอกจากนี้ การดัดแปลงรูปแบบการแสดง เช่น การใช้เครื่องดนตรีสมัยใหม่ หรือการลดทอนพิธีกรรมบางส่วน อาจทำให้ความหมายของโนราเปลี่ยนไปจากบริบทดั้งเดิม (Yodmongkol, 2019) อีกทั้งยังพบปัญหาการขาดแคลนครูรุ่นใหม่ที่มีสำเนียงและสืบทอดศิลปะการแสดงแขนงนี้ เนื่องจากกระบวนการฝึกฝนต้องอาศัยการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือครูโนรา ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมเริ่มลดลงเมื่อเทียบกับสังคมยุคปัจจุบัน (Suwansathit, R. & Waisamruad, K. 2019) ประเด็นเหล่านี้ทำให้เกิดคำถามว่าวิธีการถ่ายทอดความหมายของโนราจะสามารถคงอยู่และปรับตัวให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ได้อย่างไร เพื่อให้โนราสามารถดำรงอยู่ต่อไปในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตและสืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของ Stuart Hall นักทฤษฎีวัฒนธรรมและนักเคลื่อนไหวทางการเมือง ทฤษฎีการรับรู้ของเขายืนยันว่าผู้ผลิตใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อเข้ารหัส ความหมายของรายการตามอุดมการณ์และทรัพยากรของตน จากนั้น ผู้ชมจะถอดรหัส ซึ่ง ต้องตีความข้อความผ่านกรอบความรู้ของตนเอง แนวทางนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่เบื้องหลังกระแสของวาทกรรมที่ “มีความหมาย” ซึ่ง Silraungwilai (2016) กล่าวว่า กรอบแนวคิดบนพื้นฐานแนวคิด การใส่รหัสและถอดรหัส กรณีการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง การสื่อสารเรื่องค่านิยมหลักของไทย 12 ประการ กับวัฒนธรรมไทย และอัตลักษณ์ไทย ในทหระณะของวัยรุ่นไทย โดยให้วัยรุ่นไทยแสดงทหระณะเกี่ยวกับความสำคัญของการนำค่านิยมที่ดีที่คนไทย 12 ประการ มาปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยและอัตลักษณ์ไทย ท่ามกลางกระแสโลก ที่ซึ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมไม่มีขอบเขตชัดเจน กระแสนิยม วัฒนธรรม

ต่างชาติเช่น วัฒนธรรมเกาหลี วัฒนธรรมญี่ปุ่นและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศทางแถบตะวันตก สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานภายใต้การนำของ สจวร์ต ฮอลล์ จึงได้ข้อสรุปว่าผู้ส่งสาร สามารถโน้มน้าวใจผู้รับสารให้คล้อยตามบทสรุป ผลการวิจัยข้างต้นได้ นั้นมิได้หมายความว่าผู้รับสารอ่อนแอและตั้งรับ แต่เป็นเพราะองค์ประกอบทางวัฒนธรรมของการ “ใส่รหัส” และ “ถอดรหัส” ในขณะนั้น ช่วยสร้างบริบทที่เอื้อการส่งและรับความหมาย เช่น เมื่อเราเห็นภาพนักเรียนยืนตรงเคารพธงชาติในเวลาเช้า (ความจริง) หากผู้ส่งสารพยายามติดตั้งรหัสความหมาย (Encode) ว่านั่นหมายถึง การแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ (ผู้ส่งสาร) และ ผู้รับสาร ถอดรหัสความหมายบนพื้นฐานของกลุ่มผู้รับสารคนไทย การตีความเนื้อหาสาระ (ภาพนักเรียนยืนตรงเคารพธงชาติในเวลาเช้า) ก็จะไปในทิศทางเดียวกันแต่หากผู้รับสารถอดรหัสความหมายบนพื้นฐานของกลุ่มผู้รับสารที่ไม่ใช่คนไทย การตีความเนื้อหาสาระ (ภาพนักเรียนยืนตรงเคารพธงชาติในเวลาเช้า) ก็จะไปในทิศทางที่หลากหลาย

แนวคิดเกี่ยวกับคติชนสร้างสรรค์ Na Thalang (2019) ได้ประดิษฐ์ศัพท์ขึ้นมาใหม่ว่า “คติชนสร้างสรรค์” เพื่อล้อกับคำว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) คือ การอาศัยแนวคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Adding) โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ซึ่งหมายถึงการนำเอาระบบคุณค่า ระบบความเชื่อ และคติชนที่มีอยู่เดิมในสังคมประเพณีมา สร้างสรรค์ใหม่ในสังคมปัจจุบัน และได้ให้ความหมายของคติชนสร้างสรรค์ (Creative Folklore) ว่าหมายถึง คติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน การต่อยอดคติชน การตีความใหม่และสร้างความหมายใหม่ หรือการนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรืออัตลักษณ์ชาติ โนราเป็นศิลปะการแสดงที่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับคนได้มาช้านาน โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีการเชื่อมโยงความเชื่อทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น โนราเริ่มต้นจากการแสดงในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบูชาบรรพบุรุษและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ต่อมาได้พัฒนามาเป็นการแสดงที่มีความบันเทิงและมียุทธศิลป์ประกอบที่หลากหลาย รวมถึงการขับร้อง การรำรำ และการแสดงละคร โนรายังเป็นสื่อกลางในการสื่อสารเรื่องราวและประสบการณ์ชีวิตของคนได้ ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างศิลปะการแสดงและอัตลักษณ์ของชุมชนยังคงอยู่คู่กันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาศิลปกรรมในวัดของภาคใต้เป็นการสำรวจความงดงามและความหมายทางประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และความเชื่อของคนในชุมชน ศิลปกรรมในวัดของภาคใต้ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย เช่น พระอุโบสถ พระประธาน และศิลปกรรมที่มีลวดลายและสีสันโดดเด่น ซึ่งทำให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ วัดเป็นสถานที่สำคัญในการแสดงออกถึงความศรัทธาและประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน นอกจากนี้การศึกษาศิลปกรรมในวัดยังช่วยให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ในระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

Promthep (2010) ศึกษาการเรียนรู้ของผู้แสดงหนังตะลุงเพื่อการดำรงอยู่ของหนังตะลุงในสังคมทันสมัย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้ของผู้แสดงหนังตะลุง และศึกษาการพัฒนาความรู้การปรับเปลี่ยนความรู้และแบบแผนในการแสดงของผู้แสดงหนังตะลุงเพื่อการดำรงอยู่ของหนังตะลุงในสังคมทันสมัย รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้แสดงหนังตะลุงและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังตะลุง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ ตีความ โดยมองผ่านปรากฏการณ์การปรับตัว การสร้างสรรค์ความรู้ในการแสดงของผู้แสดงหนังตะลุง โดยนำเอกสาร รายงานการวิจัย และประสบการณ์จริงของผู้แสดงหนังตะลุงและผู้ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อบริบทและสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ผู้แสดงหนังตะลุงมีการเรียนรู้ในการปรับตัว สร้างสรรค์ และพัฒนาความรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและสังคมสมัยใหม่โดยการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มีการสืบทอดความรู้ด้านการแสดงหนังตะลุงแก่เยาวชนรุ่นใหม่ผ่านระบบโรงเรียน สมาพันธ์หนังตะลุง โดยมีการรับรองผู้แสดงหนังตะลุงในฐานะผู้เชี่ยวชาญในการแสดง มีการสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพโดยการแสดงหนังตะลุงควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพอื่นมีการสร้างสรรค์และปรับเปลี่ยนความรู้ มีการเชื่อมโยงกับบริษัทธุรกิจ ผลิตแผ่นวีซีดีหนังตะลุง ท่ามกลางความทันสมัยมีทั้งผู้ที่ปรับตัวได้และประสบความสำเร็จ ส่วนผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ ก็มีอาจดำรงอยู่ได้ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ และพัฒนาความรู้มิให้ความรู้เป็นเพียงความรู้ที่หยุดนิ่ง ตายตัว แต่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตในสังคมทันสมัย ความรู้นั้นก็จะเกิดคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในทุกสถานการณ์

Chulnaul (2013) ศึกษาโครงการศึกษาศิลปะการแสดงโนราเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่อยู่อาศัย พบว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่อยู่อาศัยที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของโนรา เพื่อเป็นการนำเอาเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงโนรามาออกแบบให้เกิดความร่วมมือเพื่อเหมาะสมกับการตกแต่งที่พักอาศัย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่กลุ่มตัวอย่างและเป้าหมายสามารถรับรู้ได้ชัดเจนมาใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบ และต้องการถ่ายทอดอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมในงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่อยู่อาศัยเพื่อเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมแก่ผู้บริโภค และเพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของภาคใต้ทั้งดงและทรงคุณค่าให้คงอยู่ต่อไป การศึกษาโนราและความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม ชี้ให้เห็นว่าโนราเป็นศิลปะที่สะท้อนความเชื่อและพิธีกรรมของชาวภาคใต้ เช่น การบวงสรวงและการแก้บนครุหมอนโนรา การครอบเทริด และการเข้าทรง ซึ่งผสมผสานความเชื่อจากพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิม ความสัมพันธ์ระหว่างโนรากับวิถีชีวิตของชาวใต้ โดยเน้นความงามงดงามในทัศนศิลป์ที่แสดงถึงอารมณ์และจิตวิญญาณของชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงบทบาทของพรานบุญในการให้ความสุขและปกป้องลูกหลานโนรา พร้อมสอดแทรกหลักธรรมทางศาสนาในบทกลอน โดยมุ่งพัฒนาเอกลักษณ์ของโนราในการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่สะท้อนถึงโนราให้ทันสมัยและมีคุณค่า เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ให้คงอยู่สืบไป

Kosaiyakanont & Soontorntanaphol (2016) ศึกษาเรื่อง โนราโรงครูในกระแสการเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษาโนราโรงครูคณะ ประสงค์ กำพลศิลป์ วัดอุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาถึงโนราโรงครูในปัจจุบันว่ามีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมปัจจุบันมากน้อยเพียงใด และยังคงรักษาดั้งเดิมของโนราโรงครูไว้ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งคณะโนรา ประสงค์ กำพลศิลป์ เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจเพื่อใช้ในการศึกษา สภาพปัจจุบันทั้งด้านความเชื่อ การสืบทอดพิธีกรรมอันเก่าแก่ บริบททางวัฒนธรรมของโนราโรงครู และศึกษา การเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครูในสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์การอนุรักษ์และสืบทอดดนตรี พิธีกรรมเก่าแก่ของภาคใต้ให้ลูกหลานได้เห็นความสำคัญและรักษาสืบต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า คณะโนรา ประสงค์ กำพลศิลป์ เป็นคณะโนราโรงครูที่มีความพยายามจะ รักษาขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด มีการคงไว้ซึ่งขั้นตอนและพิธีกรรมแบบ โบราณตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดมาจากครูโนราโดยตรง แต่ก็ได้มีการปรับปรุงในส่วนของตนตรี เพื่อความเป็นระบบและไพเราะ กลมกล่อม ตามสมัยนิยมจากการที่ได้ศึกษาทางด้านดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา ส่วนในด้านความเชื่อต่อพิธีกรรม มีการผสมผสานความเชื่อทางไสยศาสตร์แบบดั้งเดิมและแนวคิดในเชิงจิตวิทยาสสมัยใหม่

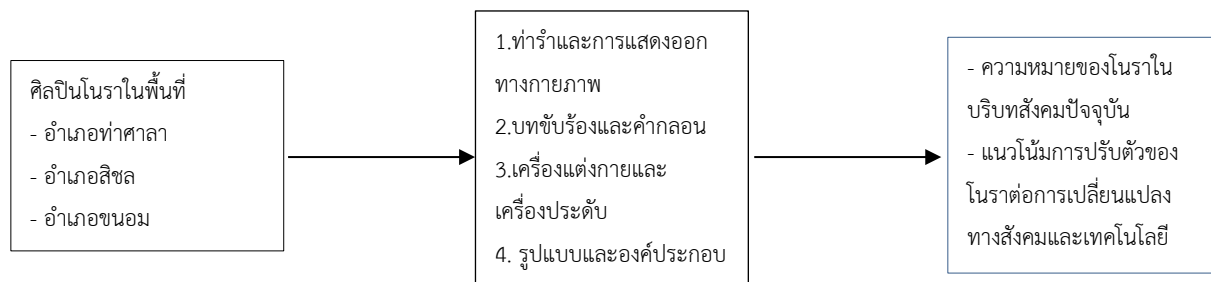
สมมติฐานการวิจัย

ศิลปินโนราในพื้นที่อำเภอท่าศาลา อำเภอลิลล และอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีการสื่อสารความหมายของศิลปะการแสดงโนราที่แตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

วัตถุประสงค์ Objective

เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารความหมายของโนราในบริบทสังคมปัจจุบัน และวิเคราะห์แนวโน้มการปรับตัวของโนราต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี

กรอบแนวคิดการวิจัย Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสื่อสารความหมายของศิลปินโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลีชล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการศึกษาวิเคราะห์เรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารความหมายของศิลปินโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลีชล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราชเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลีชล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีศิลปินโนราหลายคณะ ที่มีบทบาทในงานประเพณี เทศกาล ตลอดจนพิธีกรรมสำคัญในโอกาสต่าง ๆ อาทิ การแก้บน งานมงคลและอวมงคลของท้องถิ่น และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิด Encoding/Decoding ของ Stuart Hall ซึ่งอธิบายว่า ผู้ผลิตสาร (Encoding) จะถ่ายทอดสารด้วยเจตนาและบริบทเฉพาะ ขณะที่ผู้รับสาร (Decoding) จะตีความตามประสบการณ์ สถานะ และบริบทของตนเอง โดยมีเครื่องมือดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

ประเด็นคำถาม

1.1 กลุ่มศิลปินโนรา

- 1) ที่มาและความหมายของโนราคืออะไร
- 2) โนราแต่ละพื้นที่หรือแต่ละคณะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
- 3) อัตลักษณ์ของโนราแต่ละพื้นที่หรือแต่ละคณะคืออะไร

1.2 บทบาทการสืบทอดความเชื่อพิธีกรรม

- 1) ทางคณะใช้บทบาทใดในการสืบทอดความเชื่อพิธีกรรม
- 2) จากบทบาทในเรื่องของความเชื่อทางด้านพิธีกรรมนั้นส่งผลอย่างไรจากการได้ใช้บทบาทมาสืบทอด

1.3 การปรับเปลี่ยนในกระแสดยุคโลกาภิวัตน์

1) ปัจจุบันเป็นยุคของโลกาภิวัตน์ ทางคณะโนรามีการปรับเปลี่ยนการเผยแพร่ของศิลปการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของโนราให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันอย่างไร

- 2) การปรับเปลี่ยนดังกล่าวส่งผลดีในลักษณะใดบ้าง

1.4 ความยั่งยืนในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน

- 1) ยุคของการสื่อสารไร้พรมแดนนี้ถือเป็นประโยชน์สำหรับการแสดงโนราอย่างไรบ้าง
- 2) ผู้สืบทอดมีสื่อสมัยใหม่ในการแสดงโนราหรือไม่

2. กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะใช้ศึกษาในโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วยคณะโนรา ศิลปินโนรา ผู้ประกอบการสินค้าเกี่ยวกับโนรา ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขิต อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion Criteria)

คณะโนรา ที่มีทักษะและความสามารถในการแสดงโนรา และประกอบอาชีพโนรามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขิต อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศิลปินโนรา ที่มีทักษะและความสามารถในการแสดงโนรา และประกอบอาชีพแสดงโนราเป็นหลัก และเป็นผู้ประกอบการสินค้าเกี่ยวกับโนรา คือ กลุ่มที่ดำเนินการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับโนรา

2.2 เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง (Exclusion Criteria)

เมื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้ามาแล้วตามเกณฑ์ในข้อ 2.1 แล้ว จะมีการคัดออกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะโนรา ศิลปินโนรา ผู้ประกอบการ สินค้าเกี่ยวกับโนราในกรณี กลุ่มตัวอย่างไม่สะดวกให้ข้อมูลไม่อยู่ในช่วงเวลาเก็บข้อมูล และ รวมถึงไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ

2.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาพื้นที่อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขิต อำเภอนอม โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีรายละเอียดดังนี้

- คณะโนรา จำนวน 1-2 คณะ ประมาณ 2 คน ประกอบด้วย (หัวหน้าคณะและโนราใหญ่) /อำเภอ
- ศิลปินโนรา 2 คน / อำเภอ
- ผู้ประกอบการสินค้าเกี่ยวกับโนรา 1 กลุ่ม / อำเภอ

3. การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือการศึกษากระบวนการสื่อสารความหมายของโนราในบริบทสังคมปัจจุบัน และวิเคราะห์แนวโน้มการปรับตัวของโนราต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี กลุ่มผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

ผลและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา การสื่อสารความหมายของศิลปินโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขิต อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการศึกษา การสื่อสารความหมายของศิลปินโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขิต อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กระบวนการสื่อสารความหมายของโนราในบริบทสังคมปัจจุบัน

กระบวนการสื่อสารความหมายของโนราในบริบทปัจจุบันสามารถทำความเข้าใจได้ผ่านกรอบแนวคิด Encoding/Decoding ของ Stuart Hall ซึ่งอธิบายว่าผู้ผลิตสาร (Encoding) จะถ่ายทอดสารด้วยเจตนาและบริบทเฉพาะ ขณะที่ผู้รับสาร (Decoding) จะตีความตามประสบการณ์ สถานะ และบริบทของตนเอง เมื่อประยุกต์แนวคิดนี้กับศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งเป็นทั้งพิธีกรรมและการ

สื่อสารทางวัฒนธรรม พบว่าศิลปินโนราในพื้นที่สามอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ อำเภอนครหลวง อำเภอลิขิต และอำเภอขนอม ต่างมีวิธีการ “เข้ารหัส” และ “ส่งสาร” ผ่านศิลปะในหลากหลายมิติ โดยสามารถวิเคราะห์ได้ใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ท่ารำ และการแสดงออกทางกายภาพ 2) บทขับร้องและคำกลอน 3) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ และ 4) รูปแบบและองค์ประกอบการแสดง

1.1.1 อำเภอนครหลวง

นางก้น เขาวพ้อง หรือ “โนราก้น บันเทิงศิลป์” เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2476 ปัจจุบันอายุ 91 ปี พักอาศัยอยู่ที่บ้านจันทอ ต.ดอนตะโก อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช แม้ไม่มีเชื้อสายโนราโดยตรง แต่ด้วยความหลงใหลในศิลปะการแสดงโนรา ทำให้นางก้นเริ่มต้นจากการเป็นคนงานแต่งตัวในคณะโนราแมนชัย ศรีชัย ก่อนจะได้รับการฝึกฝนจนมีความชำนาญ และตั้งคณะ “โนราก้น บันเทิงศิลป์” ของตนเองในเวลาต่อมา โดยรับแสดงในงานต่าง ๆ และพัฒนาฝีมือจนเป็นที่ยอมรับ ทั้งด้านการรำ ขับร้อง และการประดิษฐ์ชุดโนรา

นางก้นยังได้ถ่ายทอดความรู้แก่บุตรหลานรวมกว่า 100 คน โดยเฉพาะช่วงโควิดจึงเน้นการสอนภายในครอบครัว พร้อมทั้งเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกโนราต่อไป ความวิริยะอุตสาหะและคุณูปการของนางก้นทำให้ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (โนรา) ประจำปี พ.ศ. 2561

ในด้านการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายโนรา นางสาวอารีรัตน์ เมฆา ชาว ต.ดอนตะโก อ.ท่าศาลา ได้สืบทอดจากครอบครัว โดยร่วมกับสามีและบิดาผลิตเทริดและชุดโนราแบบดั้งเดิม ส่งจำหน่ายทั่วประเทศ รวมถึงต่อยอดเป็นของที่ระลึก เช่น พวงกุญแจและปลอกคอไฟร้อยลูกปัด เพื่อให้ผู้คนเข้าถึงวัฒนธรรมโนราได้ง่ายขึ้น ทั้งยังเปิดให้เช่าชุดโนราอีกด้วย โนราอารีรัตน์ นครศิลป์ จึงเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์และต่อยอดศิลปะโนราให้คงอยู่ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

1.1.2 อำเภอลิขิต

โนรา เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ที่มีความงดงาม อ่อนช้อย และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งในด้านท่ารำ เครื่องแต่งกาย และพิธีกรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น “ตายายครูหมอนโนรา” โดยแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะการแต่งกายและรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกัน เช่น ผ้าห้อย ผ้านุ่ง เทริด ซึ่งในปัจจุบันมีการเพิ่มสีสันเพื่อสร้างความโดดเด่นบนเวทีการแสดง

หนึ่งในคณะโนราที่มีชื่อเสียงคือ “คณะโนราเพ็ญศรี ยอดระบำ” นำโดยนางเพ็ญศรี หมื่นพันธ์ชู แห่งอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสืบทอดมาจากนายสุวรรณ คชเสนา แม้เดิมเธอจะปฏิเสธการสืบทอดโนรา แต่ภายหลังยอมรับด้วยความเชื่อส่วนบุคคลเกี่ยวกับ “ครูหมอนโนรา” และอาการป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ หลังจากนั้นเธอจึงเริ่มหัดรำอย่างจริงจัง โดยมีครูถาวร เม่งห้อง และครูเจริญ ชัยฤกษ์ เป็นผู้สอน และได้ก่อตั้งคณะเป็นของตนเองเมื่ออายุ 37 ปี คณะโนราเพ็ญศรีเคยมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วภาคใต้ ด้วยความสามารถในการรำแบบโบราณและการว่ากลอนสดอย่างเป็นเอกลักษณ์ แต่ในเวลาต่อมากลับเผชิญกระแสวิพากษ์จากการนำคำว่า “ยอดระบำ” ซึ่งมีที่มาจากโนราดลิ้น ยอดระบำ (โนราพระราชทานจากรัชกาลที่ 6) มาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต จนเกิดความขัดแย้งในหมู่ศิษย์โนราสายเดิม รวมถึงปัญหาด้านการเรียกเก็บเงินค่าชมการแสดงที่ทำให้คณะสูญเสียความนิยมในช่วงหลัง

แม้จะมีข้อวิพากษ์ แต่โนราเพ็ญศรียังคงได้รับการยอมรับในด้านฝีมือ มีผลงานเทปซีดีมากที่สุดในศิลปินโนราภาคใต้ และเคยเป็นตัวแทนประเทศไทยไปแสดงที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2555 พร้อมทั้งมีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงในวงการบินไทย อาทิ เอกชัย ศรีวิชัย และต๊ากแตน ชลดา ปัจจุบันเธอยังคงเป็นบุคคลสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงโนรา และเป็นที่จดจำในฐานะบรมครูโนราหญิงแห่งเมืองศรีปราชญ์ ผู้มีสมญานามว่า “ราชินีกลอนสดแห่งภาคใต้”

1.1.3 อำเภอขนอม

โนราเริ่ม ชลอศิลป์ แห่งอำเภอก่อนขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบุคคลสำคัญผู้สืบทอดและฟื้นฟูพิธีกรรม “โนราโรงครู” อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นพิธีเชิญครูหมอนโนราหรือบรรพบุรุษทางจิตวิญญาณมาแสดงความเคารพ กตัญญู และรักษาสายสืบทอดศิลปะ

โนราให้คงอยู่ พิธีกรรมนี้มี 2 รูปแบบ ได้แก่ “โนราโรงครูใหญ่” (แทงเซ่) ใช้เวลาประกอบพิธี 3 วัน 2 คืน และ “โนราโรงครูเล็ก” ใช้เวลา 1 วัน 1 คืน

โนราเริ่ม ชลอศิลป์ ยังริเริ่มการตั้งหลาพ้อตา และถ่ายทอดวิชาการรำนโนราให้กับเยาวชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันบุตรธิดาได้สืบสานพิธีกรรม โนราโรงครู ในนาม “คณะโนราเริ่ม ชลอศิลป์” อย่างมั่นคงและเป็นเอกภาพ

นอกจากนี้ โรงเรียนชนอมพิทยฯ ได้บูรณาการโนราเป็นรายวิชาเรียน โดยมีครูผู้เชี่ยวชาญ เช่น นางสาวธรรมาทิพย์ มณีอร่าม ถ่ายทอดความรู้ด้านโนราแขนงโบราณและโนราประยุกต์ ทั้งในด้านท่ารำ เครื่องแต่งกาย บทเพลง และพิธีกรรม เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในหมู่เยาวชน

โนราโรงครู จึงไม่เพียงเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ หากแต่เป็นหัวใจของความเชื่อ รากเหง้าทางวัฒนธรรม และกลไกสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนภาคใต้มาจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 1 ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง อำเภอท่าศาลา อำเภอลีชล อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชื่อกลุ่มตัวอย่าง	ชื่อคณะโนรา	วัน/เดือน/ปี	อำเภอ	เพศ	ประสบการณ์ทางโนรา
นางก้น เชาวพ้อง	โนราก้น บันเทิงศิลป์	22 ม.ค. 2567	ท่าศาลา	หญิง	นางก้นมีบทบาททั้งในฐานะผู้แสดง ครูผู้ถ่ายทอด และผู้สร้างสรรค์ศิลปะการแสดงโนรา โดยเฉพาะการร้อยลูกปัด การออกแบบชุด และการดูแลเครื่องทรงอย่างประณีต ทำให้คณะโนราก้นมีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งในด้านท่วงท่าการรำ การขับร้อง และความงดงามของเครื่องแต่งกาย นอกจากนี้ นางก้นยังได้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่วงศ์ตระกูล โดยมีบุตรหลานจำนวนมากที่สามารถรำโนราได้อย่างงดงามและนำไปใช้ในการสอน การแสดง และการอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงผ่านช่องทางออนไลน์ในยุคปัจจุบัน
นางสาวอารีรัตน์ เมฆา	โนราอารีรัตน์ นครศิลป์	22 ม.ค. 2567	ท่าศาลา	หญิง	เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประดิษฐ์ชุดและเครื่องแต่งกายโนรา หนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อความสมบูรณ์ของการแสดงโนรา โดยสืบทอดความรู้และฝีมือจากมารดา ผสานกับการร่วมแรงร่วมใจกับสมาชิกในครอบครัว ทำให้อาชีพการทำชุดโนรากลายเป็นแหล่งรายได้หลักที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างมั่นคง
นางเพ็ญศรี หมื่นพันธ์ชู	โนราเพ็ญศรี ยอดระบำ	29 ม.ค. 2567	ลีชล	หญิง	เป็นบรมครูโนราหญิงแนวหน้าของภาคใต้ ผู้สร้างชื่อเสียงให้กับศิลปะโนราจนเป็นที่รู้จักกว้างขวาง ด้วยปฏิภาณไหวพริบเฉียบคมในการรำและการว่ากลอนสด จนได้รับสมญา

ชื่อกลุ่มตัวอย่าง	ชื่อคณะโนรา	วัน/เดือน/ปี	อำเภอ	เพศ	ประสบการณ์ทางโนรา
					นามว่า “ราชินีกลอนสดแห่งเมืองศรี ปราชญ์” โนราเพ็ญศรีมีจุดเริ่มต้นจากการ สืบสายโนราโดยบรรพบุรุษ แต่เคยปฏิเสธ การสืบทอด ก่อนยอมรับภายหลังจาก ประสบเหตุการณ์ลี้ลับและอาการเจ็บป่วย อย่างไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งภายหลังการยอมรับ โนราอย่างจริงจัง อาการดังกล่าวก็หายไป ทำ ให้เธอตั้งมั่นที่จะเรียนรู้และสืบสานศิลปะ โนราอย่างเต็มที่
นางภโวทัย ตรีกรตรอง และ นายอรรถชัย ตรีกร ตรอง	โนราเริ่ม ชลอสศิลป์	13 มี.ค. 2567	ขนอม	หญิง- ชาย	มรดกของโนราเริ่ม ชลอสศิลป์ ยังคงดำรงอยู่ ผ่านคณะโนราเริ่ม ชลอสศิลป์ ซึ่งบุตรหลาน และศิษย์สืบทอดพิธีกรรมอย่างเข้มแข็ง เป็น ศูนย์กลางของการอนุรักษ์พิธีกรรมโนราโรง ครูที่ครบถ้วนและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของท่านที่ไม่เพียง เป็นครูหมอโนรา แต่ยังเป็นเสาหลักในการ ดำรงจิตวิญญาณของศิลปะพื้นบ้านไทยอย่าง แท้จริง

2. วิเคราะห์การสื่อสารความหมายของศิลปโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิเคราะห์การสื่อสารความหมายของศิลปโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการวิเคราะห์องค์ประกอบดังนี้ 1) ท่ารำและการแสดงออกทางกายภาพ 2) บทขับร้องและคำกลอน 3) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ และ 4) รูปแบบและองค์ประกอบการแสดง

ภาพที่ 1 คณะโนราเพ็ญศรี ยอดระบำ แสดงโนราโดยใช้ท่ารำที่มีการประยุกต์จากท่ารำแบบเดิม

ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

2.1 ทำรำและการแสดงออกทางกายภาพ การ Encoding ผ่านร่างกาย

การรำรำและท่วงท่าของโนราเป็นภาษากายที่มีระบบการเคลื่อนไหวเฉพาะตัวซึ่งได้รับการอบรม ฝึกซ้อม และถูกส่งสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีบทบาทเป็นสื่อกลางในการแสดงออกถึงอารมณ์ ความเชื่อ และเรื่องราวในวรรณคดีหรือพิธีกรรมทางศาสนา ทำรำ เช่น “ทำซิ่นนอน” เกิดจากการเลียนแบบนางกนิรี ชาวใต้มักนิยมพูดรวบคำตัดคำไม่ส้าคัญออก จากคำว่ากนิรีหรือกนิกร กลายเป็นคำว่าซิ่นนอน ทำซิ่นนอนมีเค้าเดิมมาจากวรรณคดีเรื่องพระสุธน-มโนราห์ โดยมีนางกนิกรร่อนรำในสระอนาคต ปรากฏในบทกลอนโนราที่ว่า “นางซิ่นนอนมาร่อนรำ” และ “ท่าผาหลาเพียงไหล” เป็นการอ้างอิงท่าจากความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ท่าผาหลาเพียงไหลเหมือนการอันเชิญเทวดาลงมาจากสรวงสวรรค์ เคารพบูชาเหนือเกล้าเกศา ปรากฏในกลอนโนราที่ว่า “ปลดปลงลงมาผาหลาเพียงไหล” ทำรำเหล่านี้มีไว้เพื่อการเคลื่อนไหวเพื่อความสวยงาม แต่เป็นการบรรจุเนื้อหาทางวัฒนธรรมอันลึกซึ้งผ่านกระบวนการ “Encoding” ของศิลปิน ซึ่งสะท้อนถึงอำนาจทางศิลปะ ความศักดิ์สิทธิ์ และความเคารพต่อครูหมอโนราและวิญญาณบรรพบุรุษ ท่วงท่าดังกล่าวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรม เช่น พิธีกรรม “โนราโรงครู” ซึ่งจัดขึ้นอย่างเคร่งครัดในหลายพื้นที่ของภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อแสดงความกตัญญูต่อครูโนราและบรรพบุรุษ ตลอดจนเป็นเวทีให้โนราแสดงบทบาทอันศักดิ์สิทธิ์และแผ่อำนาจเร้นลับ

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โนราจึงได้ปรับตัวด้วยการปรับเปลี่ยนลีลาทำรำ ให้มีความกระชับ คล่องตัว และมีจังหวะที่ทันสมัยมากขึ้น โดยมีการผสมผสานกับดนตรีหรือลีลาการเต้นในยุคปัจจุบัน เช่น การลดทอนรายละเอียดของท่วงท่าพิธีกรรมเพื่อให้เข้ากับเวทีแสดงในงานมหกรรมทางวัฒนธรรม งานประจำปีของสถาบันการศึกษา หรือกิจกรรมชุมชนที่มีผู้ชมหลากหลายช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและนักท่องเที่ยว Na Thaleng (2019) กล่าวว่าคติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน การต่อยอดคติชน การตีความใหม่ และสร้างความหมายใหม่ หรือการนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรืออัตลักษณ์ชาติ โนราเป็นศิลปะการแสดงที่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับคนได้มาช้านาน โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวอย่างของการปรับเปลี่ยนที่ชัดเจน โดยศิลปินโนราในพื้นที่ได้มีการสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงใหม่ที่ยังคงยึดโยงกับรากเหง้าเดิม เช่น การแสดงนอกพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือการแสดงที่ใช้เวทีร่วมสมัยที่เน้นการเข้าถึงผู้ชมในระดับกว้าง การแสดงเหล่านี้อาจละบางลีลาพิธีกรรมดั้งเดิมลง แต่ยังคงถ่ายทอดสารที่เป็นหัวใจของโนราไว้อย่างแนบเนียนผ่านการเคลื่อนไหวของร่างกาย

แม้ว่าผู้ชมบางกลุ่มในปัจจุบันอาจ “Decoding” หรือรับสารจากท่ารำในแง่ของความบันเทิงมากกว่าความศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม แต่กระบวนการตีความดังกล่าวสะท้อนพลวัตของวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Stuart Hall ที่เห็นว่าความหมายไม่ใช่สิ่งตายตัว หากแปรเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ สื่อ และบริบทของผู้รับสาร

ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ศิลปินโนราหลายท่านมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและปรับเปลี่ยนศิลปะการแสดงโนราให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะนางกัณ ขาวพ้อง หรือ “โนรากัณ บันเทิงศิลป์” ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงโนรา พุทธศักราช 2561 การแสดงของโนรากัณสะท้อนระบบการเรียนรู้ผ่านร่างกายอย่างลึกซึ้ง โดยเริ่มต้นจากการเป็นผู้ช่วยในคณะ ก่อนจะได้รับการถ่ายทอดท่ารำที่มีความละเอียดอ่อนทางสุนทรียะและเปี่ยมด้วยนัยเชิงพิธีกรรม เช่น ท่ารำไหว้ครู การยกมือเวียนทิศทางเพื่อแสดงความเคารพบูชา หรือการใช้ท่วงท่าที่สื่อถึงพลังอำนาจของตัวละครในบทกลอนสด

เมื่อเวลาผ่านไป โนรากัณได้ปรับปรุงรูปแบบการแสดงให้เหมาะสมกับพื้นที่การแสดงในสมัยใหม่ เช่น งานเทศกาลประจำปี ซึ่งจำเป็นต้องลดทอนความซับซ้อนของท่ารำบางช่วง และปรับให้กระชับและเข้าใจง่ายสำหรับผู้ชมทั่วไป โดยยังคงรักษาจังหวะลีลาที่เป็นเอกลักษณ์ของโนราเอาไว้ เพื่อไม่ให้ศิลปะถูกลดทอนคุณค่าในเชิงพิธีกรรมจนหมดสิ้น

นางเพ็ญศรี หมั่นพันธ์ุ หรือที่รู้จักในนาม “โนราเพ็ญศรี ยอดระบำ” อำเภอลิขล จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นศิลปินโนราที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะโนราในยุคปัจจุบัน โดยได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนท่วงท่าการรำบางส่วนให้มีความร่วม

สมัยและสอดคล้องกับรสนิยมของผู้ชมในปัจจุบัน ทั้งในด้านจังหวะ ท่วงท่า และลีลาที่กระชับ มากขึ้น เพื่อตอบสนองบริบทของเวทีแสดงที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบเดิมแล้ว โนราเพ็ญศรียังมีการคิดค้นและสร้างสรรค์ท่ารำใหม่ ๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยองค์ความรู้จากประสบการณ์การฝึกฝน ศึกษา และปฏิบัติจริงในเวทีแสดงควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจในความต้องการของผู้ชม ทำให้การแสดงมีชีวิตชีวา ทันสมัย และสามารถสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวของคณะได้อย่างโดดเด่น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความร่วมสมัย แต่โนราเพ็ญศรียังคงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์รากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะ “ท่าครู 12 ท่า” ซึ่งถือเป็นท่ารำพื้นฐานที่มีความสำคัญเชิงพิธีกรรมและแฝงนัยความศักดิ์สิทธิ์ในการรำไหว้ครู ซึ่งได้สืบทอดและถ่ายทอดต่อกันมาในสายโนราอย่างต่อเนื่อง

การปรับเปลี่ยนดังกล่าวถือเป็นตัวอย่างของกระบวนการ “Encoding” ที่ยังคงรักษาเนื้อหาทางวัฒนธรรมเดิมไว้ ขณะเดียวกันก็สื่อสารความหมายใหม่ที่เข้ากับผู้ชมรุ่นใหม่มากขึ้น การเคลื่อนไหวของร่างกายจึงไม่เพียงสะท้อนศิลปะการแสดง แต่ยังเป็นภาษาทางสังคมที่โนราถิ่น และโนราเพ็ญศรี ใช้ในการสื่อสารความเป็นตัวตน ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม และความสามารถในการปรับตัวของศิลปินพื้นบ้านให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

อีกทั้งการที่โนราถิ่น และโนราเพ็ญศรี ได้มีการถ่ายทอดท่ารำและบันทึกการแสดงผ่านสื่อออนไลน์ ยังเป็นการต่อยอด “รหัสทางกายภาพ” ของโนราให้เข้าถึงผู้ชมในวงกว้าง โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ที่ยังไม่มีโอกาสสัมผัสพิธีกรรมโนราแบบดั้งเดิมโดยตรง เป็นการสร้างสมดุลระหว่าง “การสืบทอด” และ “การสร้างใหม่” ซึ่งทำให้นโนราในพื้นที่อำเภอท่าศาลา และอำเภอสิชล ยังคงความมีชีวิตชีวาในพื้นที่และในโลกดิจิทัล

2.2 บทขับร้องและคำกลอน ภาษาวาจาในฐานะกลไกการสื่อสารความหมาย

บทขับร้องในโนรานั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทในการสื่อสารความหมายผ่านภาษาวาจา ซึ่งทำหน้าที่ทั้งในฐานะเครื่องมือทางศิลปะการแสดงและกลไกทางพิธีกรรม โดยเฉพาะในฐานะศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ บทขับร้องในโนราถูกถ่ายทอดผ่านภาษาถิ่นได้ในรูปแบบของคำกลอนที่มีโครงสร้างทางเสียงที่ซับซ้อน ประกอบด้วยจังหวะ ท่วงทำนอง และการสัมผัสระหว่างวรรคที่ประณีตมีการประดิษฐ์คำได้อย่างสละสลวย สะท้อนถึงความเชี่ยวชาญทางวรรณศิลป์และภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ในบริบทของพิธีกรรม คำกลอนในโนราถูกจัดลำดับอย่างมีระบบและความหมายเฉพาะในแต่ละบท เช่น บทภาศครู เป็นบทที่มีความสำคัญในการเริ่มต้นพิธีกรรม โดยทำหน้าที่เป็นการระลึกถึงครูโนราและถวายความเคารพต่อครูโนรา “ครูต้น” หรือบูรพาจารย์ผู้เป็นปฐมครูในสายโนรา ซึ่งเชื่อกันว่ามีศักดิ์เป็นเทพ เป็นผู้พิเศษผู้ประทานวิชาความรู้ การกล่าวถ้อยคำด้วยความนอบน้อม สำนึกในบุญคุณ และความยำเกรงต่อครูต้นโนรา จึงไม่เพียงมีจุดมุ่งหมายเชิงพิธีกรรม แต่ยังเป็นการสื่อสารถึงการขอพลังคุ้มครอง และความเปี่ยมสิริมงคลให้กับผู้แสดงและผู้เข้าร่วมพิธีด้วย นอกจากนี้ยังมี บทชุมนุมครู ซึ่งเป็นการเชิญครูโนราจากทั่วสารทิศให้มาประชุมร่วมกันในพิธี บทบูชาครูหมอ ที่ถวายความเคารพต่อครูผู้ยังมีชีวิตอยู่ และ บทส่งครู ที่ใช้เมื่อสิ้นสุดพิธีกรรมเพื่อส่งครูกลับสู่ภูมิที่สถิต บทกลอนเหล่านี้จึงมิใช่เพียงวรรณกรรมเพื่อการแสดง หากแต่ทำหน้าที่ “Encoding” หรือเข้ารหัสระบบความเชื่อ ค่านิยม และโลกทัศน์ของชุมชนภาคใต้ไว้อย่างแนบแน่น กล่าวคือ กลอนโนราแฝงความเชื่อเรื่องอำนาจของครูหมอ ความเคารพต่อบรรพบุรุษ และการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะของวาทกรรมที่ทรงพลังทางพิธีกรรม

ในด้านของผู้ขับร้องหรือศิลปินผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดสารผ่านเสียงและถ้อยคำ ศิลปินโนราจำนวนหนึ่งได้พัฒนาและยกระดับกลอนโนราให้กลายเป็นเครื่องมือของการสื่อสารที่มีทั้งศิลปะและพลังในการโน้มน้าวใจผู้ชม เช่น โนราเพ็ญศรี ยอดระบำ แห่งอำเภอสิชล ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็น “ราชินีกลอนสดแห่งเมืองศรีปราชญ์” ความสามารถของโนราเพ็ญศรีในการว่ากลอนสดอย่างเฉียบคม และการเลือกใช้ถ้อยคำที่สละสลวย ชัดเจน และเปี่ยมด้วยจินตนาการ แสดงให้เห็นถึงทักษะทางวาทศิลป์ที่สามารถควบคุมอารมณ์ของผู้ชมและสร้างความประทับใจได้อย่างลึกซึ้ง

ในด้านของ โนราเริ่ม ชลอสศิลป์ แห่งอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ศิลปินและคณะมีแนวทางที่แตกต่างจากโนราห์เพ็ญศรีอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมิติของ การขับร้องและการใช้บทกลอน โนราเริ่ม ชลอสศิลป์ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการ อนุรักษ์บทกลอนดั้งเดิม ทั้งในด้านถ้อยคำ จังหวะ ท่วงทำนอง และโครงสร้างของกลอน ซึ่งถือเป็นหัวใจของศิลปะโนราในเชิงพิธีกรรมและวรรณศิลป์ท้องถิ่น คณะโนราเริ่ม ชลอสศิลป์มุ่งเน้นการรักษา “แบบแผนเดิม” ของกลอนโนราให้คงความบริสุทธิ์และความขลังอย่างสูงสุด โดยหลีกเลี่ยงการปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้ทันสมัยหรือแทรกมุกตลกตามแบบที่พบในคณะร่วมสมัยอื่น ซึ่งทำให้คณะโนราเริ่ม ชลอสศิลป์ รับเฉพาะงานพิธีกรรมโรงครู

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม โดยเฉพาะเมื่อสื่อสารมวลชนเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้บทขับร้องของโนราหลายคณะต้องมีการปรับเนื้อหาให้เข้ากับความต้องการของผู้ชมร่วมสมัย ศิลปินบางคณะจึงเลือกใช้ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์ การแทรกมุกตลก หรือการเล่นคำร่วมสมัยที่เข้าใจง่ายขึ้น การดัดแปลงดังกล่าวช่วยให้ผู้ชมสามารถ “Decoding” หรือแปลความหมายของบทกลอนได้ในระดับที่หลากหลาย แม้ผู้ชมบางกลุ่มจะไม่เข้าใจบริบทเชิงพิธีกรรมดั้งเดิมอย่างลึกซึ้ง แต่ก็สามารถเข้าถึงสารในมิติของอารมณ์ขัน ความสนุกสนาน หรือความบันเทิงได้ ซึ่งยังคงเป็นการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน การผสมผสานระหว่างภาษาดั้งเดิมกับภาษาร่วมสมัย จึงสะท้อนถึงความสามารถของศิลปินโนราในการรักษาแก่นสารทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างแนบเนียนขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้กับการตีความหมายใหม่ตามบริบทของยุคสมัย การปรับเปลี่ยนรูปแบบกลอนมิได้เป็นการลดทอนคุณค่าทางพิธีกรรม หากแต่เป็นการขยายขอบเขตการรับรู้ของผู้ชมหลากหลายกลุ่ม และเป็นการพัฒนาเครื่องมือทางวาจาให้มีพลวัตสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ในภาพรวม บทขับร้องของโนราเป็นระบบสื่อสารทางวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามเจตนาของผู้ผลิตสาร และเปิดให้ผู้รับสารสามารถเข้าถึงได้หลากหลายระดับ จึงนับเป็นอีกหนึ่งมิติที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของศิลปะโนราในการดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างสง่างามและทรงคุณค่า

ภาพที่ 2 การประดิษฐ์ชุดโนราโดยการร้อยลูกปัดเป็นลายข้าวหลามตัด บ้านลูกปัดโนราอารีรัตน์นครศิลป์
ที่มา: ผู้วิจัยและคณะ (2567)

ภาพที่ 3 ชุดโนราที่ประดิษฐ์โดยการร้อยลูกปัดด้วยมือทั้งชุด บ้านลูกปัดโนราอารีรัตน์นครศิลป์
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

2.3 เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ การสร้างภาพสัญลักษณ์ทางสายตา

เครื่องแต่งกายของศิลปินโนราไม่เพียงเป็นองค์ประกอบที่เสริมความงดงามในการแสดง แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อความหมายทางสายตาที่สะท้อนถึงระบบคุณค่า ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมปักษ์ใต้ เครื่องแต่งกายแต่ละชิ้นล้วนมีนัยเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถถ่ายทอดความหมายเชิงลึกจากผู้แสดง (ผู้ผลิตสาร) ไปยังผู้ชม (ผู้รับสาร) ผ่านกระบวนการ “Encoding” ซึ่งเป็นการถ่ายทอดสารโดยใช้รูปแบบทางวัตถุที่มองเห็นได้ เช่น สี รูปทรง ลวดลาย และวัตถุ เครื่องแต่งกายหลักของโนราประกอบด้วย “ผ้าห้อยหน้า” ซึ่งมักมีลวดลายสีสดใส “เครื่องประดับเงินทอง” ที่สื่อถึงฐานะ ความมั่งคั่ง และเกียรติยศของผู้แสดง และที่สำคัญที่สุดคือ “เทริด” หรือ “เครื่องประดับศีรษะ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์และสถานะของศิลปินในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 4 การประดิษฐ์เทริดโดยการลงชิ้น บ้านลูกปัดโนราอารีรัตน์ นครศิลป์
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

เทริด มีลักษณะคล้ายมงกุฎ ซึ่งมีรากฐานมาจากศิลปกรรมของราชสำนักโบราณในวัฒนธรรมเขมร ก่อนจะถูกพัฒนาารูปแบบให้มีลักษณะเฉพาะของโนรา เช่น การเพิ่มกะบังหน้า การลงซิ่น การประดับด้วยทองเหลืองหรือกะไหล่ทอง เทริดถือเป็นวัตถุที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของโนรา ไม่สามารถสวมใส่ได้โดยพลการ การจะสวมเทริดต้องผ่านพิธี “ครอบเทริด” ซึ่งแสดงถึงการได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการจากครูหมอและสายบรรพบุรุษ เป็นพิธีกรรมที่เชื่อมโยงตัวโนราเข้ากับจิตวิญญาณของครุตันและระบบความเชื่อทางศาสนาในท้องถิ่น เทริดจึงเปรียบได้กับ “สัญลักษณ์แห่งอำนาจ” และ “ความศักดิ์สิทธิ์” ที่ทำให้โนราผู้สวมใส่เปรียบเสมือนผู้มีอำนาจสูงสุดบนเวทีการแสดง

ในบริบทของการแสดงที่เน้นพิธีกรรม เช่น “โนราโรงครู” ซึ่งจัดขึ้นอย่างสมบูรณ์แบบโดย คณะโนราเริ่ม ชลอสิลป์ อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เครื่องแต่งกายที่ใช้มักถูกจัดเตรียมอย่างละเอียดประณีต เช่น การใช้ลูกปัดหลากสีที่ร้อยด้วยฝีมือ การใช้ของหายาก เช่น เขาควายเป็นทำหางหงส์ หรือการหล่อเครื่องประดับจากโลหะผสมแบบดั้งเดิม ครอบครัวยังมีชื่อเสียงด้านการทำชุดโนรา เช่น บ้านลูกปัดจิตรศิลป์ หรือคณะโนราอารีรัตน์ นครศิลป์ ในอำเภอนครหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงยึดถือการผลิตแบบดั้งเดิม โดยทำด้วยมือที่ละชิ้นเพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของเครื่องแต่งกายเหล่านี้ไว้

อย่างไรก็ดี ในบริบทของการแสดงสมัยใหม่ โดยเฉพาะเวทีที่จัดแสดงในเชิงการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมสาธารณะ เช่น งานวัฒนธรรมหรือการแสดงในโรงเรียน ศิลปินโนรารุ่นใหม่ในพื้นที่อำเภอนนทบุรีได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องแต่งกายให้ร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้ผ้าเลื่อม ผ้าโปร่ง ผ้าสะท้อนแสง รวมถึงการเพิ่มองค์ประกอบทางเทคโนโลยี เช่น การใช้ลูกปัดที่มีสีสั่นฉูดฉาด หรือการใช้ไฟ LED ส่องชุดให้มีสีสั่นมากยิ่งขึ้น หรือการใช้หน้าจอดิจิทัลขนาดเล็กเพื่อประกอบการแสดง การปรับเปลี่ยนเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมรุ่นใหม่ และสร้างความตื่นตาตื่นใจบนเวทีร่วมสมัย

ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการ “Decoding” ใหม่จากผู้ชม กล่าวคือ กลุ่มผู้ชมบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานความเข้าใจในพิธีกรรมดั้งเดิม อาจตีความเครื่องแต่งกายของโนราในฐานะ “องค์ประกอบแฟชั่น” หรือ “เครื่องมือสร้างภาพลักษณ์” คือการมองชุดโนราในรูปแบบความสวยงาม มากกว่าการเป็น “วัตถุศักดิ์สิทธิ์” เช่นในอดีต ซึ่งทำให้สารทางวัฒนธรรมที่สื่อผ่านเครื่องแต่งกายแปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่เน้นความงาม ความร่วมสมัย และความแปลกใหม่ในเชิงความบันเทิงมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มิได้เป็นการละทิ้งความหมายแบบดั้งเดิม แต่สามารถมองได้ว่าเป็น “กลยุทธ์เชิงวัฒนธรรม” ของศิลปินในการดำรงรักษาศิลปะโนราให้ยังคงมีที่ยืนในสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะในโลกที่มีการแข่งขันด้านสื่อสูง และความสนใจของผู้ชมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่ศิลปินยังคงรักษาวรรณกรรมที่สำคัญของโนราในรูปแบบเดิมไว้บางส่วน เช่น ยังคงรักษาเครื่องแต่งกายบางประการไว้ อาทิ รูปแบบของเทริด หรือโครงสร้างการแต่งกายที่คงเป็นรูปแบบของโนรา ก็แสดงถึงความพยายามในการรักษาสารดั้งเดิมไว้ภายใต้รูปแบบที่เปลี่ยนแปลง

ในภาพรวม เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับของโนราจึงทำหน้าที่เป็น “ภาพสัญลักษณ์ซ้อนชั้น” คือในขณะที่แสดงออกถึงความเชื่อดั้งเดิม ก็สามารถสื่อสารความหมายใหม่ในบริบทปัจจุบันไปพร้อมกัน เป็นกลไกการสื่อสารทางสายตาที่หลอมรวมอดีตและปัจจุบันเข้าด้วยกันอย่างมีพลวัต และสะท้อนให้เห็นถึงพลังของศิลปะโนราในฐานะมรดกวัฒนธรรมที่มีชีวิตอย่างแท้จริง

ภาพที่ 5 เวทีการแสดงของคณะโนราห์เขื่อนศรี ยอดระบำ

ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

ภาพที่ 6 เครื่องดนตรีที่มีการผสมผสานกับเครื่องดนตรีแบบดั้งเดิมของคณะโนราห์เขื่อนศรี ยอดระบำ

ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

2.4 รูปแบบและองค์ประกอบการแสดง: การจัดวางบริบทในการสื่อสาร

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ที่มีรูปแบบการนำเสนอเฉพาะตัว โดยมีการจัดวางองค์ประกอบทั้งในเชิงพิธีกรรม และศิลปะการแสดงเพื่อสื่อสารกับผู้ชมอย่างเป็นระบบ ซึ่งเริ่มต้นด้วย บทบูชาครู หรือการขับกลอนแสดงความเคารพต่อครูหมอและบรรพบุรุษ ตามด้วยการดำเนินเรื่องที่อิงจากวรรณคดีท้องถิ่น เรื่องที่คณะโนรานิยมใช้ในการแสดงมักเป็นเรื่อง “พระสุธน-มโนราห์” ซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักข้ามภพข้ามชาติ เป็นนิทานพื้นบ้านของภาคใต้ที่ได้รับการขึ้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในปี พ.ศ.2555 ส่วนตอนที่โนรามักใช้แสดงคือ ตอนหนึ่งในเรื่อง พระสุธนมโนราห์ ซึ่งได้รับความนิยมในการนำมาใช้ประกอบพิธีกรรม โนราโรงครู คือ ตอนนางมโนราห์โดนบ่วง หรือที่ชาวใต้เรียกว่า “โนราคล่องหงส์” กล่าวถึงนางกินรีทั้งเจ็ดตน ได้แก่ แก้วเกศินี ศรีจุฬา พิมพารัตน์ ภัทราวดี มณีกาญจน์ ศุภมาสิตะ และมโนราห์ ที่ลงมาเล่นน้ำ ณ สระอนาคต ขณะนั้นพรานบุญซุริก แอบเก็บปีกและหางของนางมโนราห์ไว้ เมื่อนางไม่สามารถบินกลับได้จึงถูกพรานใช้บ่วงนาคราศคล้องและนำไปถวายพระสุธน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความรักระหว่างพระสุธนกับนางมโนราห์ พิธีกรรมตอนนี้มักนำมาแสดงก่อนพิธี “แทงเซ้” โดยใช้สัญลักษณ์การคล้องหงส์

แทนการเชิญครูหมอและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวปักษ์ใต้ ตัวละครและอาวุธในเรื่องพระสุธนโนราห์ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญและเป็นครูหมอโนราห์ที่ชาวนับถือกันมาอย่างเคร่งครัด ในส่วนสุดท้ายจะจบลงด้วยบทกวีพาราสิหรือบทขับร้องสดแบบกลอนสด (สตั๊กกลอนโต้ตอบ)

องค์ประกอบสำคัญของการแสดงโนรา ยังประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น “กลองหนัง” เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี เป็นกลองสองหน้าตัวกลองทำจากไม้เนื้อแข็ง ข้างในกลองขึ้นหน้าด้วยหนังวัว หรือ หนังแพะทั้งสองด้าน ตีด้วยไม้ 1 คู่ เวลาตีต้องตั้งกลองไว้ที่พื้น หรือขาตั้ง เพื่อให้ตีได้สะดวก ใช้ควบคุมจังหวะการรำของผู้แสดงโนรา “ปี่” ใช้ประกอบการแสดงโนรา ในปัจจุบันลักษณะตัวปี่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เจาะรูยาวตลอด ตัวปี่มีรูสำหรับปิดเปิดเสียง ประกอบด้วยลิ้นปี่ ทำหน้าที่สร้างเสียงให้เป็นทำนองที่ไพเราะ และ “ฆ้องคู่ ฉิ่ง” เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี มีฆ้องแปด ตัวฆ้องทำด้วยโลหะผสม ตีด้วยไม้หุ้มหนัง มีฐานเป็นไม้สี่เหลี่ยมเจาะรูให้เสียงออกกังวาน ที่สร้างจังหวะให้เข้ากับการเคลื่อนไหวของผู้แสดง เครื่องดนตรีเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น “Encoding ทางจังหวะ” ที่สอดแทรกวิถีชีวิตของชุมชนภาคใต้ เช่น การทำไร่ ทำนา หรือการประมง ซึ่งล้วนมีจังหวะชีวิตเป็นพื้นฐาน โนราจึงทำหน้าที่เป็นการจำลองชีวิตและจิตวิญญาณของชาวบ้านในรูปแบบศิลปะการแสดง

อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในพื้นที่ อำเภอลีล และ อำเภอนม คิลปินโนราหลายคณะได้ปรับเปลี่ยนองค์ประกอบการแสดงให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ชมในสมัยใหม่ ซึ่งใช้สื่อหลากหลายและมีพฤติกรรมการรับชมที่เปลี่ยนไป เช่น การใช้เวทีหมุน เพื่อสร้างมุมมองที่หลากหลายระหว่างแสดง การตัดฉากสลับเร็ว เพื่อเร่งจังหวะและลดความยืดเยื้อของเนื้อเรื่อง การเพิ่มเสียงพากย์ และเอฟเฟกต์เสียง เพื่อแทนบทสนทนาหรือล้อเลียนบทกลอนให้เข้าใจง่ายขึ้น การใช้แสงไฟหลากสี เพื่อสร้างบรรยากาศและอารมณ์ให้สอดคล้องกับฉาก อย่างคณะโนราเพ็ญศรี ยอดระบำ จากอำเภอลีล ยังได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดเวที โดยใช้ แสง สี เสียง และเสียงพากย์ เพื่อช่วยในการถ่ายทอดเนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว เหมาะกับเวทีในงานมหรหรมาหรือโรงเรียน ซึ่งจำเป็นต้องลดระยะเวลาการแสดงให้กระชับ ขณะเดียวกันก็ยังคงเปิดด้วยบทบูชาครูตามแบบดั้งเดิม เพื่อรักษาโครงสร้างหลักของโนราไว้ Promthep (2010) กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ และพัฒนาความรู้ให้ความรู้เป็นเพียงความรู้ที่หยุดนิ่ง ตายตัว แต่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตในสังคมทันสมัย ความรู้นั้นก็จะเกิดคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในทุกสภาวะการณ์

ภาพที่ 7 โนราโรงครูแบบดั้งเดิมของคณะโนราเริ่ม ชลอสิลป์

ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

ภาพที่ 8 โนราโรงครูที่มีการประยุกต์ของคณะโนราเริ่ม ชลอสิลป์

ที่มา: ผู้วิจัย และคณะ (2567)

ในอีกกรณีหนึ่ง คณะโนราเริ่ม ชลอสิลป์ จากอำเภอขนอม มีการผสมผสานรูปแบบของเวทีโดยการใช้เต็นท์แบบโครงสร้างเหล็กผสมกับไม้ในการสร้างโรงโนรา ซึ่งจากเดิมเป็นโครงไม้ไผ่หลังคาจากธรรมชาติ และมีการเพิ่มเติม แสง สี เสียง ให้เข้ากับเวทียุคปัจจุบัน แต่ในรูปแบบการแสดงยังคงรักษารูปแบบการแสดงที่ใกล้เคียงกับพิธีกรรมเดิม โดยเฉพาะในการจัดพิธี “โนราโรงครูใหญ่” ซึ่งมีระยะเวลาการแสดง 3 วัน 2 คืน และใช้บทขับร้อง พิธีกรรม และโครงสร้างทำรำครบถ้วนตามจารีต แม้จะมีการรับงานในบางเวทีที่เป็นเชิงการแสดงทั่วไป คณะนี้ก็ยังยึดถือความสมบูรณ์ของพิธีกรรม เช่น การรำคล้องหงส์ การจับบทสิบสอง และการเหยียบเสน โดยไม่มีการใช้เทคโนโลยีทันสมัยมากนัก การดำรงอยู่ของคณะโนราเริ่มจึงเป็นตัวอย่างของการรักษา “บริบทพิธีกรรม” อย่างเคร่งครัด และการสื่อสารความหมายทางจิตวิญญาณของศิลปินโนราในฐานะผู้เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งเหล่านี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจาก “การแสดงเพื่อพิธีกรรม” ไปสู่ “การแสดงเพื่อความบันเทิง” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการ Decoding ใหม่ จากผู้ชมในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้ชมรุ่นใหม่อาจไม่ได้เข้าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของบทบูชาครูหรือท่วงท่ารำแบบดั้งเดิมในเชิงพิธีกรรม แต่กลับมองโนราในฐานะโชว์ที่ให้ความสนุกสนาน ความแปลกใหม่ และความตื่นตาตื่นใจแทน

อย่างไรก็ตาม ศิลปินโนราหลายคณะยังคงรักษา “โครงสร้างแก่นแท้” ของการแสดง เช่น การคงบทกลอนสด การสอดแทรกคติสอนใจ และการรำท่าพื้นฐานบางชุดไว้ เพื่อให้การแสดงยังคงมีมิติของความหมายแบบดั้งเดิมซ่อนอยู่ภายใต้รูปแบบที่ทันสมัยขึ้น เป็นกระบวนการ ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับกลยุทธ์การสื่อสารใหม่ ที่ทำให้โนรายังสามารถสื่อสารกับผู้ชมในทุกยุคสมัยได้อย่างมีพลัง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการปรับตัวของศิลปินโนราในบริบทสังคมปัจจุบัน

ประเด็นการเปรียบเทียบ	อำเภอท่าศาลา – โนรากัน บันเทิงศิลป์และโนราอารีตัน	อำเภอลิลล – โนราเพ็ญศรี ยอดระบำ	อำเภอขนอม – โนราเริ่ม ชลอสิลป์
รูปแบบการสื่อสาร (Encoding)	ยึดแบบแผนโนราโบราณ ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่าน ครอบครัว พร้อมเปิดช่องทาง ออนไลน์	ประดิษฐ์ท่ารำใหม่ คิดกลอน สดร่วมสมัย ผสมานมุกตลกเพื่อ เข้าถึงผู้ชมยุคใหม่	ยึดพิธีกรรมดั้งเดิมแบบ เคร่งครัด ถ่ายทอดตามลำดับ บทและพิธีแบบครบถ้วน

ประเด็นการเปรียบเทียบ	อำเภอท่าศาลา – โนราถิ่น บันเทิงศิลป์และโนราอารีรัตน์	อำเภอลีล – โนราเพ็ญศรี ยอดระบำ	อำเภอขนอม – โนราเริ่ม ชลศิลป์
การแสดงออกทางกายภาพ	รักษาทำรำดั้งเดิม เช่น ท่าครู พร้อมถ่ายทอดแก่ลูกหลาน มากกว่า 100 คน	ปรับท่ารำให้กระชับ คล่องตัว และมีลีลาทันสมัย เหมาะกับ เวทีแสดง	ยึดท่ารำตามพิธีกรรม เช่น การเหยียบเสนา รำคล้องหงส์ แทงเช้แบบดั้งเดิม
บทขับร้องและกลอน	ขับร้องตามกลอนดั้งเดิม ถ่ายทอดแบบสายครูเดิม	ว่ากลอนสดอย่างมีไหวพริบ ใช้ ถ้อยคำร่วมสมัยและสื่อ ออนไลน์	รักษาโครงสร้างกลอนพิธีกรรม แบบดั้งเดิม ไม่แทรกคำใหม่ หรือเล่นคำ
เครื่องแต่งกาย	ผลิตเครื่องแต่งกายโนราแบบ ดั้งเดิม ผสานออกแบบของที่ ระลึกเพื่อเข้าถึงสังคม	ชุดมีสีสันสดใสสะดุดตา เน้น ความสวยงามเพื่อความบันเทิง	มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแต่งตัว ในบางอย่าง เช่น การใช้ชุดที่มี สีสันมากขึ้น แต่โดยรวมยังคง แต่งกายครบชุดแบบโนราโรง ครู ใช้วัสดุพื้นบ้าน เช่น ลูกปัด เขาควาย
แนวทางการปรับตัว	ผสานการอนุรักษ์กับการใช้ เทคโนโลยี เช่น เผยแพร่ผ่าน ออนไลน์	ปรับตามความต้องการผู้ชม เพื่อสร้างความนิยม และขยาย ฐานผู้ชมสมัยใหม่	ยึดแนวทางอนุรักษ์แบบดั้งเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนการแสดง เช่นการใช้ไฟ LED เพื่อความ ร่วมสมัย
บทบาททางสังคม	ครอบครัวศิลปินเป็นศูนย์กลาง การอนุรักษ์ ส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชน	เป็นที่รู้จักกว้างขวางในวงการ บันเทิงและระดับชาติ	เป็นศูนย์กลางด้านพิธีกรรม โนราในภาคใต้ ถ่ายทอดแก่ ชุมชนและเยาวชน
การ Decoding ของผู้ชม	ผู้ชมร่วมสมัยยังรับสารผ่าน ความเคารพในครูหมอ ผสาน ความงดงามของศิลปะ	ผู้ชมเข้าใจผ่านมิติความบันเทิง อารมณ์ขัน การปรับตามยุค ดิจิทัล	ผู้ชมรับรู้ในฐานะพิธีกรรม ศักดิ์สิทธิ์ รักษาจารีตโดยไม่มี การปรุงแต่ง

สรุปผล

ผลการวิจัยเรื่องการสื่อสารความหมายของศิลปินโนรา ในพื้นที่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลีล อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยใช้กรอบแนวคิด Encoding / Decoding ของ Stuart Hall เป็นแนวทางวิเคราะห์ พบว่าโนราในพื้นที่ศึกษาทั้งสามอำเภอ ได้แก่ อำเภอท่าศาลา อำเภอลีล และอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะการสื่อสารความหมายที่สอดคล้องกับบริบทของผู้ผลิตสาร (ศิลปินโนรา) และผู้รับสาร (ผู้ชม) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเทคโนโลยี ศิลปะโนราถูกใช้เป็นเครื่องมือในการ “เข้ารหัส” (Encoding) ค่านิยม ความเชื่อ และจิตวิญญาณของชุมชนผ่านองค์ประกอบการแสดงที่หลากหลาย ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา ศิลปินโนรา เช่น นางกัณ โสภณพูนสุข และนางสาวอารีรัตน์ เมฆา มีแนวทางที่เน้นการ อนุรักษ์ รากเหง้าทางวัฒนธรรม ควบคู่กับการปรับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มเยาวชนและชุมชน เช่น การสอนผ่านครอบครัวและเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการต่อยอดองค์ประกอบด้านเครื่องแต่งกายสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในรูปแบบของที่ระลึก

ในขณะที่อำเภอลีล โดยเฉพาะคณะโนราเพ็ญศรี ยอดระบำ นำเสนอแนวทางที่ ผสานระหว่างศิลปะดั้งเดิมกับความร่วมสมัยอย่างชัดเจน โดยเน้นการแสดงที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมผ่านการรังสรรค์ท่ารำใหม่ การว่ากลอนสดด้วยภาษาท้องถิ่นร่วมสมัย และ

การแทรกอารมณ์ขัน กลายเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้ศิลปะโนราเข้าถึงผู้ชมรุ่นใหม่ได้อย่างกว้างขวาง แม้จะมีข้อวิพากษ์ในบางประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้ชื่อหรือการแสดงออกเชิงพาณิชย์ ซึ่งสอดคล้องกับ Kosaiyakanont & Soontornanaphol (2016) ศึกษาเรื่อง โนราโรงครูในกระแสการเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษาโนราโรงครูคณะ ประสงค์ กำพลศิลป์ ความว่าการรักษาขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด มีการคงไว้ซึ่งขั้นตอนและพิธีกรรมแบบ โบราณตามที่ได้รับจากการถ่ายทอดมาจากครูโนราโดยตรง แต่ก็ได้มีการปรับปรุงในส่วนของคนตรี เพื่อความเป็นระบบและไพเราะ กลมกล่อม ตามสมัยนิยมจากการที่ได้ศึกษาทางด้านดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา ส่วนในด้านความเชื่อต่อพิธีกรรม มีการผสมผสานความเชื่อทางไสยศาสตร์แบบดั้งเดิมและแนวคิดในเชิงจิตวิทยาสมัยใหม่

ส่วนพื้นที่อำเภอชนอม โดยเฉพาะคณะโนราเริ่ม ชลศิลป์ ยังคงยึดมั่นในแนวทาง การรักษารูปแบบพิธีกรรมโนราอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อความร่วมสมัย ทั้งในด้านการรำ การขับกลอน และลำดับพิธีกรรม เช่น พิธีโนราโรงครูใหญ่ การรำคล้องหงส์ และการเหยียบเสน ซึ่งสะท้อนการให้ความสำคัญต่อจิตวิญญาณของศิลปะโนราในฐานะเครื่องมือเชื่อมโยงกับครุหมอมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อดั้งเดิมเอาไว้

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะการแสดงโนราในบริบทสังคมปัจจุบันไม่ใช่เพียงศิลปะพื้นบ้านที่ตายตัวหรือจำกัดอยู่ในกรอบของพิธีกรรมดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความเคลื่อนไหวอย่างมีพลวัต และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป การสื่อสารความหมายในโนราจึงเกิดขึ้นผ่านระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างผู้ส่งสาร (ศิลปินโนรา) และผู้รับสาร (ผู้ชม) ตามกรอบแนวคิด Encoding/Decoding ของ Stuart Hall (1980) ที่อธิบายว่า ความหมายของสารมีสิ่งที่คงที่หรือเป็นหนึ่งเดียว หากแต่อาจถูกตีความใหม่โดยผู้รับสารตามประสบการณ์ความรู้ และบริบทส่วนบุคคล กระบวนการ “Decoding” นี้ส่งผลให้สารที่ส่งผ่านโนราถูกแปลความอย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าเนื้อหาถูกนำเสนอในรูปแบบใดและผู้ชมมีจุดยืนทางวัฒนธรรมแบบใดในการรับสาร ตัวอย่างเช่น ผู้ชมรุ่นใหม่อาจไม่ได้เข้าใจเนื้อหาของบทกลอนพิธีกรรมหรือท่วงท่ารำที่แฝงความเชื่อเชิงศาสนาและจิตวิญญาณอย่างลึกซึ้ง หากแต่เข้าถึงการแสดงผ่านมิติของความบันเทิง ความสนุกสนาน และความตื่นตาตื่นใจจากองค์ประกอบร่วมสมัย เช่น แสง สี เสียง การออกแบบเวที หรือการปรับชุดแสดงให้มีลักษณะใกล้เคียงแฟชั่นสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ใช่การลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมของโนรา หากแต่เป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ในการตีความ โดยที่ศิลปินยังคงรักษา “โครงสร้างหลัก” ของโนราไว้ เช่น การรำไหว้ครู การขับกลอนสด การใช้ภาษาถิ่น และการอ้างอิงตำนานพื้นบ้าน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกลไกในการคงรากวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้ในบริบทของโลกสมัยใหม่ ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารของโนราในปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเจรจาและต่อรองความหมายระหว่างอดีตและปัจจุบัน โดยมีศิลปินเป็นผู้แปลง “รหัสวัฒนธรรม” จากบริบทเดิมให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ในโลกปัจจุบัน ที่ไม่เพียงดำรงอยู่ แต่สามารถสร้างความหมายใหม่ได้อย่างต่อเนื่องบนฐานของความเคารพในรากเหง้าทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ โนราจึงยังคงมีศักยภาพในการดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างสง่างาม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล โดยเป็นทั้งสื่อวัฒนธรรม พื้นที่ความเชื่อ และเวทีสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับพลวัตของสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าการสื่อสารความหมายของโนรา ควรขยายขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาให้ครอบคลุมจังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคใต้เพื่อให้ข้อมูลความหมายของโนราที่ครบถ้วนและสามารถใช้ข้อมูลนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยในมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนรา

Ethic Committee No. (If Available)

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยเรื่อง บทบาทและการดำรงอยู่ของ “โนรา” ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล อำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ทูลสนับสนุนจากโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ประจำปีงบประมาณ 2567จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ WUEC-24-113-01

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ งบประมาณจากโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ประจำปี 2567 คณะโนรา ศิลปินโนรา โนรากัน บ้านลูกบัตวิจิตรศิลป์ โนราเพ็ญศรี โนราสมนึก คณะลูกหลานโนราเริ่ม และคณะโนราจากโรงเรียนขอนแก่นพิทยาลา และทีมวิจัย อาจารย์อนุชรา เรืองมาก โกศล ช่วยอุปการ ปริญญา สีหะรัตน์ และทีมผู้ช่วยวิจัย นันทิกานต์ เขยชื่นจิตร, คณาธิป คงชนะ และขอขอบคุณที่ปรึกษา ผศ.สุพัฒน์ นาคเสน

เอกสารอ้างอิง

- Chulnaul, S. (2013). *The study of Nora performance for home furnishing desing*. (Master thesis). Thailand: Silpakorn University.
- Hall, S. (1980). *Encoding/decoding in the television discourse*. England: University of Birmingham.
- Kaewpanya, P. (2018). *Cultural performance and social change in Thailand*. Thailand: Bangkok University Press.
- Kosaiyakanont, N., & Soontorntanaphol, N. (2016). Nora Rong Kru in the current changes: A case study of Prasong Kamponsilp Group. (pp. 1005-1006). In Proceedings of the Hatyai National and International Academic Conference. Hatyai, Thailand: Hatyai University.
- Na Thalang, S. (2019). *Creative folklore. Syntheses and theories* (Public Organization). Bangkok, Thailand: Center Sirindhorn Anthropology
- Promthep, O. (2010). *Learning of shadow players for their existence of shadow plays in modern society*. Naradhiwas, Thailand: Princess of Naradhiwas University.
- Silraungwilai, U. (2016). *Thai teenagers' opinions about the intersection between twelve Thai national core values communication campaign related to identity and cultural competencies based on encoding-decoding (Stuart Hall) conceptual framework*. Pathum Thani, Thailand: Eastern Asia University.
- Srisak, P. (2020). Performing Arts in Southeast Asia: The Case of Nora Dance. *Journal of Southeast Asian Studies*, 21(3), 45-67.
- Suwanna, J. (2017). Thai folk performance and rituals: A case study of Nora. *Cultural Heritage Review*, 14(2), 112-130.
- Suwansathit, R. & Waisamruad, K. (2019). Promotion and Conservation of Manohra Performing Arts by the local Government Organization in Nakhon Si Thammarat Province. *Humanities and Social Sciences Surindra Rajabhat University*. 21(1), 238.
- UNESCO. (2021). *Nora: Dance drama in Southern Thailand*. Retrieved from <https://ich.unesco.org/en/RL/nora-dance-drama-in-southern-thailand-01611>
- Yingyong, C. (2015). Nora performance in the digital era. *International Journal of Cultural Studies*, 11(2), 200-215.

Yodmongkol, P. (2019). Cultural Transmission in Thai Traditional Performing Arts: Challenges and Opportunities.
Thai Performing Arts Journal, 15(3), 89-110.